

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים

תיווך, הסתגלות והישרדות: פקיסטן במשבר מערב אסיה

מאת ד"ר לורן דגן עמוס

מבט מבס"א, מס' 2,384, 11 במאי 2026

תקציר: המאמר בוחן את ניסיונה של פקיסטן למצב את עצמה כמתווכת במשבר מערב אסיה במהלך המלחמה בין ארצות הברית, ישראל ואיראן, וטוען כי אין לראות במהלך זה יוזמת שלום ניטרלית אלא אסטרטגיית הישרדות מחושבת. איסלאמאבאד מבקשת להמיר את הרלוונטיות הגאופוליטית שלה להישגים דיפלומטיים, ביטחוניים וכלכליים, על רקע שבריריות כלכלית, תלות גבוהה בגורמים חיצוניים ואיומים ביטחוניים מתמשכים בגבולותיה. המאמר מנתח שלושה מניעים מרכזיים למעורבות הפקיסטנית: הצורך לבלום זעזועים כלכליים הנובעים מהסלמה אזורית; החשש מפני התפשטות חוסר היציבות לזירה הפנימית ובפרט לבלוצ'יסטן; והצורך לנהל בזהירות את יחסיה עם סעודיה ועם איראן בעת ובעונה אחת. מסקנת המאמר היא שהתיווך הפקיסטני אינו מבטא עוצמה עודפת או יכולת הכרעה אזורית, אלא מאמץ לשמר מרחב תמרון, לצבור לגיטימציה ולמנוע הידרדרות שתפגע בראש ובראשונה בפקיסטן עצמה.

במהלך המלחמה הנוכחית בין ארצות הברית, ישראל ואיראן, פקיסטן מיצבה את עצמה באופן מפתיע כאחת הזירות הפעילות ביותר בניסיונות התיווך בין וושינגטון לבין טהראן. איסלאמאבאד אף אותתה על נכונות לארח שיחות ישירות בין הצדדים. במבט ראשון, מהלך זה עשוי להיראות ככניסה מפתיעה של שחקן פריפריאלי יחסית אל לבו של משבר אזורי רחב. אולם בפועל, אין מדובר בצעד אלטרואיסטי או ביוזמת שלום מנותקת מהקשר, אלא במהלך מחושב היטב שנועד לשרת צרכים פנימיים וחיצוניים גם יחד. פקיסטן מבקשת לנצל את המשבר כדי להמיר רלוונטיות גאופוליטית להישגים דיפלומטיים, כלכליים וביטחוניים.

במובן זה, התיווך הפקיסטני אינו מטרה בפני עצמה, אלא חלק מאסטרטגיית הישרדות רחבה יותר. מדינה הסובלת משבריריות כלכלית, לחצים ביטחוניים מבית, תלות גבוהה בגורמים חיצוניים ומרחב תמרון מוגבל, מנסה להפוך את עצמה לשחקן שאי אפשר להתעלם ממנו. דווקא משום שפקיסטן אינה נהנית מעוצמה כלכלית יציבה או מלגיטימציה בינלאומית מלאה, היא נדרשת לייצר לעצמה ערך באמצעות תפקוד כצינור תקשורת, כמסגרת מארחת וכשחקן שיכול לצמצם סיכוני הסלמה.

מניעה של פקיסטן: בין משבר כלכלי לחשש מהתפשטות ביטחונית

המניע הראשון והדחוף ביותר הוא המניע הכלכלי. כלכלת פקיסטן פגיעה מאוד, ותלויה במידה רבה בייבוא אנרגיה מהמפרץ ובהעברות כספים של עובדים פקיסטנים במדינות האזור. כל שיבוש בתנועת השיט במצרי הורמוז או כל עלייה חדה במחירי האנרגיה מתורגמים כמעט מיידית ללחץ פנימי. מבחינת איסלאמאבאד, התייצבות כמתווכת רלוונטית נועדה לא רק לשפר את תדמיתה, אלא גם לשדר לשותפותיה במפרץ, למשקיעים ולמוסדות פיננסיים בינלאומיים כי מדובר בשחקן בעל ערך אסטרטגי, ולא בעוד מדינה במשבר כרוני.

לצד זאת, לפקיסטן קיים מניע ביטחוני מובהק. הגבול הארוך והרגיש עם איראן בחבל בלוצ'יסטן עלול להפוך במהירות למוקד חיכוך אם המלחמה תתרחב. זליגת פליטים, חדירת טרור, התעצמות של קבוצות חמושות או חוסר יציבות אזורי רחב יותר – כל אלה עלולים להכביד עוד יותר על מערכת הביטחון הפקיסטנית, המתמודדת ממילא עם איומים ממושכים בגבול אפגניסטן ובמרחב המערבי שלה. לכן, מבחינת פקיסטן, בלימת ההתפשטות של המשבר היא אינטרס ביטחוני מידי ולא רק מהלך של מדיניות חוץ.

ממד נוסף הוא יחסיה של פקיסטן עם סעודיה. הקשרים ההדוקים בין איסלאמאבאד לבין ריאד, ובפרט מרכיבי שיתוף הפעולה הביטחוני, מציבים את פקיסטן בדילמה מורכבת: הסלמה איראנית מול סעודיה עלולה ליצור עליה לחץ להצטרף למערכה או לפחות לתמוך בה, גם אם הדבר מנוגד לאינטרסים הישירים שלה. דווקא משום כך, התיווך משמש גם כמנגנון למניעת הידרדרות וגם ככלי להעברת מסר לטהראן, שלפיו קשריה של פקיסטן עם סעודיה אינם אמורים להתפרש כבסיס לפעולה התקפית נגדה.

מדוע פקיסטן רלוונטית כמתווכת?

בניגוד למתווכות קלאסיות כמו עומאן או קטאר, פקיסטן אינה נשענת רק על דיפלומטיה שקטה או על ניטרליות יחסית. היא מביאה עמה שילוב שונה: מעמד של מדינה מוסלמית גדולה, יכולות גרעיניות, קשרים ביטחוניים אזוריים, קרבה גיאוגרפית, וערוצי גישה אישיים למוקדי כוח. השילוב הזה אינו הופך אותה למתווכת אידיאלית, אך הוא כן הופך אותה לשחקן שבמצבי קיצון יכול לשמש פלטפורמה רלוונטית להעברת מסרים ולניהול מגעים.

בתוך כך, בולט במיוחד תפקידו של מפקד הצבא הפקיסטני, פילדמרשל עאסם מוניר. מוניר ממנף קשרים אישיים וערוצים בלתי פורמליים מול הממשל האמריקני ומול סביבת הנשיא טראמפ. פקיסטן, במובן זה, מנסה לעקוף את המסלולים הדיפלומטיים הממסדיים ולייצר השפעה דרך שילוב של דיפלומטיה אישית, היגיון עסקי ונגישות למוקדי קבלת החלטות. זוהי איננה דיפלומטיה קלאסית, אלא מנגנון גמיש, פרסונלי ולעיתים אופורטוניסטי, שמאפיין את האופן שבו איסלאמאבאד מנסה לייצר לעצמה ערך במערכת בינלאומית משתנה.

לכך יש להוסיף את העובדה שפקיסטן היא מעצמה גרעינית ובעלת אוכלוסייה שיעית גדולה במיוחד. בעיני טהראן, מאפיינים אלה מעניקים לה מידה מסוימת של לגיטימציה, ומבדילים אותה ממתווכות הנתפסות כמזוהות מדי עם ארצות הברית או עם המחנה הסוני הפרו-מערבי. במילים אחרות, פקיסטן יכולה להיתפס בעיני איראן לא כבוררת ניטרלית, אלא כערוץ שאינו מבטל מראש את כבודה או את מעמדה של הרפובליקה האסלאמית.

עם זאת, יש להבחין בין יכולת תיווך לבין יכולת הכרעה. גם אם פקיסטן הצליחה להעביר מסרים, להציג הצעות ולתרום ליצירת מרחב שאפשר הפסקת אש זמנית, אין בכך כדי להעיד שיש לה יכולת לעצב בכוחות עצמה הסדר יציב. עוצמתה נמצאת בהיותה צינור, לא בהיותה שחקן המסוגל לכפות תוצאה.

הזווית ההודית: שיבוש זמני של נרטיב אסטרטגי

אחת ההשלכות המעניינות של המהלך הפקיסטני נוגעת דווקא להודו. במשך שנים השקיעה ניו דלהי מאמץ מדיני ניכר בבידוד פקיסטן ובהצגתה כמדינה בעייתית, שולית וחסרת יכולת לתרום באופן חיובי לסדר האזורי. על רקע זה, כניסתה של פקיסטן למוקד התיווך בין ארצות הברית לבין איראן מהווה מכה תדמיתית מסוימת לנרטיב ההודי. לפתע, דווקא ברגע של משבר, פקיסטן אינה נתפסת רק כמקור לאי־יציבות, אלא גם כגורם המסוגל למלא פונקציה דיפלומטית שימושית.

עם זאת, תגובתה של הודו נותרה פרגמטית. במקום להתעמת חזיתית עם הנראות החדשה של פקיסטן, ניו דלהי התמקדה בשמירה על האינטרסים החיוניים שלה: רציפות בשרשראות אספקה, הגנה על תנועת אנרגיה, ושימור גמישות ביחסיה עם כלל השחקנים. יחסיה התקינים עם טהראן אפשרו לה ליהנות ממרחב תמרון מסוים, ובכך להפחית את הנזק האפשרי למעמדה. מבחינת הודו, זוהי תזכורת לכך שבעידן רב־קוטבי, גם שחקנים שהוגדרו בעבר כחלשים או שוליים עשויים לזכות מחדש ברלוונטיות כאשר המערכת האזורית נכנסת למצב משברי.

מגבלות המודל הפקיסטני

חרף ההצלחה הטקטית במיצוב, המודל הפקיסטני נשען על יסודות שבריריים. ראשית, חלק ניכר מהמינוף הנוכחי מבוסס על קשר אישי עם נשיא אמריקני הידוע בסגנון קבלת החלטות בלתי צפוי. תלות מוגזמת בפרסונה אחת – חזקה ככל שתהיה – מייצרת סיכון מבני. שינוי חד בגישת וושינגטון עלול להפוך את פקיסטן במהירות מנכס דיפלומטי לשחקן שנושא באחריות לכישלון.

שנית, פקיסטן חשופה מאוד ללחצים פנימיים. דעת הקהל בה רוויה רגשות אנטי־אמריקניים ואנטי־ישראליים, ובמקביל רגישה במיוחד לכל פגיעה באיראן. אם המשטר באיסלאמאבאד ייתפס כמי שמקל, גם אם בעקיפין, על צעדים אמריקניים או סעודיים נגד טהראן, הוא עלול להיתקל במחאה ציבורית חריפה ולסבול משחיקה נוספת בלגיטימציה הפנימית.

שלישית, זהו אולי החסם המרכזי ביותר, לפקיסטן אין השפעה של ממש על ישראל. כל עוד ירושלים רואה בהמשך המערכה נגד איראן יעד אסטרטגי חיוני, וכל עוד היא אינה נכונה לפשרות מהותיות, יכולת התיווך של איסלאמאבאד תישאר מוגבלת. במצב כזה, פקיסטן יכולה לכל היותר לסייע בהעברת מסרים, בהפחתת חיכוך ובניהול מגעים, אך לא לתפקד כבוררת המסוגלת להוביל להסדר כולל או לאכוף הבנות.

סיכום

המהלך הפקיסטני במשבר מערב אסיה מלמד כי גם מדינה הסובלת מפגיעות כלכלית, משבר משילות ואתגרים ביטחוניים מתמשכים, יכולה לייצר לעצמה רלוונטיות דיפלומטית גבוהה כאשר היא מזהה חלון הזדמנויות נכון. פקיסטן מבקשת להמיר את תפקידה כמתווכת חלקית לערך אסטרטגי רחב יותר: לבלום הסלמה אזורית העלולה לפגוע בה, לשפר את מעמדה מול שותפותיה במפרץ, ולחזק את תדמיתה בעיני משקיעים וגופים בינלאומיים. בכך היא מציגה מודל מעניין של הישרדות אסטרטגית באמצעות דיפלומטיה גמישה ואופורטוניסטית.

עם זאת, אין לבלבל בין נראות אסטרטגית לבין יכולת לעצב תוצאה אסטרטגית. הצלחתה של פקיסטן עד כה היא בעיקרה הצלחה של מיצוב, לא של הכרעה. בטווח הארוך, מידת השפעתה תיבחן ביכולתה לשמר ערוץ מדיני פעיל בין איראן לבין ארצות הברית, מבלי לקרוס תחת הלחצים הפנימיים, התלות בושינגטון והיעדר ההשפעה על

מרכיב מרכזי במשוואה – ישראל. כל עוד מגבלות אלה עומדות בעינין, פקיסטן תישאר שחקן מתווך חשוב, אך לא שחקן מכריע.

ד"ר לורן דגן עמוס היא מומחית למדיניות החוץ ההודית במרכז בס"א וחברת פורום דבורה.